

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદની ગુજરાત ઉચ્ચ અદાલતમાં
આર/ ક્રીમીનલ અપીલ નં.૭૬૦ ઓફ ૨૦૧૪

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ સુશ્રી સોનીયા ગોકાણી

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી બી.એન. કારીઆ

=====

૧	શું સ્થાનિક અખબારોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવી શકે છે?	હા
૨	પત્રકારને રીફર કરવામાં આવશે કે નહીં?	હા
૩	શું માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ ચુકાદાની ખરી નકલ જોવા માંગે છે?	ના
૪	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણના અર્થઘટન અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈપણ આદેશ અંગે કાયદાના નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો સમાવેશ થાય છે?	ના

=====

મહેન્દ્રસિંહ @મોરિયો નાતુભા જાડેજા

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય

=====

ઉપસ્થિતિ :

અરજદાર (ઓ) નંબર ૧ માટે એચસીએલએસ સમિતિ (૪૯૯૮)

શ્રી મદનસિંહ ઓ. બરોડ, અરજદાર (ઓ) નંબર ૧ માટે વકીલ શ્રી કે. પી.
રાવલ, જવાબદાર (ઓ) નંબર ૧ માટે એપ.

=====

માનનીય ન્યાયમૂર્તી સુશ્રી સોનીયા ગોકાણી
અને
માનનીય ન્યાયમૂર્તી શ્રી બી.એન. કારીઆ

૮ડિસેમ્બર ૨૦૧૮

મૌખિક ચુકાદો (પર:માનનીય ન્યાયમૂર્તી સુશ્રી સોનીયા ગોકાણી)

ધ કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર, ૧૯૭૩ [ટૂંકમાં "સીઆરપીસી"] ની કલમ
૩૭૪ હેઠળની હાલની અપીલ જામનગરના વિદ્વાન સેશન્સ જજ દ્વારા સેશન્સ
કેસ નં. ૪/૨૦૧૧ માં પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૧૮મી ઓક્ટોબર ૨૦૧૩
ના દોષિત ઠરાવતા ચુકાદા અને હુકમમાંથી નીચે મુજબની વાસ્તવિક

પૃષ્ઠભૂમિમાં ઉદ્ભવે છે.

ફરિયાદપક્ષના કેસ મુજબ, અપીલકર્તા આરોપી એક જાણીતો અસામાજિક તત્વ છે અને આસપાસના વેપારીઓ અને લોકો પાસેથી પૈસા પડાવવાની ટેવ ધરાવતો હતો. ભોગ બનનાર નિલેશભાઈ [જેઓ ગુજરનાર છે], એક ફેક્ટરી માલિક હોવાથી, આરોપી દ્વારા તેમને સતત હેરાન કરવામાં આવતા હતા અને ખંડણીના નાણાં ચૂકવવા માટે ધમકી આપવામાં આવતી હતી. ભોગ બનનાર તેમની ગેરવાજબી માંગણીને વશ ન થયા હોવાથી અને તેના બદલે આ સંબંધમાં જામનગરના સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ ઓફ પોલીસનો આશરો લીધેલ હોવાથી, એવો આક્ષેપ છે કે અપીલકર્તા ભોગ બનનારની આવી કાનૂની કાર્યવાહીથી ઉશ્કેરાઈ ગયા હતા અને નિલેશને પાઠ ભણાવવા માટે, એવો આક્ષેપ છે કે તે ગોઝારા દિવસે એટલે કે ૧૬મી ઓક્ટોબર ૨૦૧૦ ના રોજ સવારે આશરે ૮:૦૦ થી ૮:૧૫ વાગ્યે, જ્યારે નિલેશ મુખ્ય રસ્તા પર આવેલી બહાદુરસિંહની હોટલ પાસે, જે ગાંધીનગર મુખ્ય માર્ગ તરીકે પ્રચલિત છે, તેમની મોટરસાયકલ પર બેઠા હતા ત્યારે, કોઈપણ ઉશ્કેરણી વિના, પૂર્વઆયોજિત રીતે પોતાની સાથે છરી રાખીને, અપીલકર્તા આરોપીએ નિલેશના શરીરના મહત્વના ભાગ પર છરીના ઘા માર્યા હતા અને ઘટનાસ્થળેથી ભાગી ગયો હતો. ભોગ બનનાર નિલેશે પણ અતિશય રક્તસ્ત્રાવ જોતાં, ઘટનાસ્થળેથી પોતાની જાતને બચાવવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો.

ફરિયાદપક્ષનો કેસ આગળ એવો છે કે નિલેશના પિતરાઈ ભાઈ, કિરીટ વસંતભાઈ રાજદેવ નામના એક વ્યક્તિએ આ ગુનો નજરે જોયો હતો અને

અપીલકર્તા દ્વારા તેમને પણ તે જગ્યાએથી ભાગી જવા અથવા પરિણામ ભોગવવા માટે કહેવામાં આવ્યું હતું. તેમના પુરાવા અને નજીકમાં દુકાન ધરાવતા અન્ય નજરે જોનારા સાક્ષીઓના પુરાવા તેમજ તપાસ અધિકારી દ્વારા એકત્રિત કરવામાં આવેલી અન્ય સામગ્રીના આધારે, જામનગરના વિદ્વાન સેશન્સ જજ દ્વારા સેશન્સ કેસ નં. ૪/૨૦૧૧ ચલાવવામાં આવ્યો હતો, જેમાં ધ ઇન્ડિયન પીનલ કોડ [ટૂંકમાં "આઈપીસી"] ની કલમ ૩૦૨ અને ધ બોમ્બે પોલીસ એક્ટ ની કલમ ૧૩૫ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે અપીલકર્તાને દોષિત ઠરાવવામાં આવ્યો હતો.

અપીલકર્તાના જણાવ્યા મુજબ, ગુનાનો કોઈ સ્વતંત્ર સાક્ષી હતો તે સાબિત કરવામાં ફરિયાદપક્ષ નિષ્ફળ રહ્યો છે. હકીકતમાં કોઈએ ગુજરનાર નિલેશની હત્યા જોઈ ન હતી, તેમ છતાં, જે સાક્ષીએ આ ઘટના નજરે જોઈ હોવાનું કહેવાય છે, તે એક ઉપજાવી કાઢેલો અને ઉભો કરેલો સાક્ષી છે. ઘટનાસ્થળ પણ પ્રસ્થાપિત થતું નથી, કારણ કે જ્યારે ગુજરનારના પિતા તેમની પાસે આવ્યા ત્યારે ગુજરનાર ત્યાંથી જતા રહ્યા હોવાનું કહેવાય છે. તદુપરાંત, અન્ય તમામ પુરાવા અપૂરતા હોવાથી, અપીલકર્તાને દોષિત ઠરાવવામાં નીચલી કોર્ટે ભૂલ કરી છે.

મૌખિક રજૂઆતો :

અમે અપીલકર્તા આરોપી વતી કોર્ટને મદદ કરવા માટે હાઈકોર્ટ લીગલ એઈડ સર્વિસિસ કમિટી દ્વારા નીમવામાં આવેલા વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી એમ.ઓ.

બારોડને સાંભળ્યા છે. વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી બારોડે અપીલ મેમોની રેખા પર કેસની દલીલ કરી હતી અને ભારપૂર્વક જણાવ્યું હતું કે સાક્ષીઓ ગોઠવાયેલા છે. તેઓએ ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ જે કથન રજૂ કર્યું છે તેમાં સત્યનો અંશ પણ નથી.

તેમનું આગળ એવું કહેવું છે કે ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૩ કિરીટ વસંતભાઈ રાજદેવ અને ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૫ ઓમપ્રકાશ હીરાલાલ પવાર બંનેની ઉલટતપાસમાંથી નોંધપાત્ર વિરોધાભાસો ધ્યાનમાં આવી શકે છે. ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૫ ઓમપ્રકાશ હીરાલાલ પવાર, જેઓ નજીકમાં દુકાન ધરાવતા હતા, તેમણે પોતે નિલેશને ઓળખતા હોવાનું કહીને તેમના કથનમાં સુધારો કર્યો હતો. માત્ર તેમની દહેશતને કારણે, તેઓ તેમનો બચાવ કરી શક્યા ન હતા.

વિદ્વાન એડવોકેટે આગળ દલીલ કરી છે કે વધુમાં વધુ, તેને એક જ ઘાનો કેસ કહી શકાય, અને તેથી, તે ખૂન ન ગણાય તેવા સાપરાધ મનુષ્યવધની ઓછી માત્રામાં આવવો જોઈએ, કારણ કે તેમાં કોઈ પૂર્વઆયોજન ન હતું કે શરીરના મહત્વના ભાગ પર કોઈ ઈજા ન હતી. કાયદો સુસ્થાપિત છે અને તેથી, કોર્ટ દખલગીરી કરી શકે છે, અથવા વિકલ્પમાં, આ કોર્ટ ધ ઇન્ડિયન પીનલ કોડ ની કલમ ૩૦૨ થી ૩૦૪ ભાગ I સુધીની સજામાં ઘટાડો કરી શકે છે.

તેનાથી વિપરીત, સામાવાળા સ્ટેટ વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન એપીપી શ્રી કેપી રાવલે દલીલ કરી છે કે એવું દર્શાવવા માટે કશું જ નથી કે ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૩ અને ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૫ બંને, જેઓ ઘટનાના નજરે જોનારા સાક્ષીઓ છે,

તેઓ સત્ય ન હોય તેવું કંઈપણ કહી રહ્યા છે. તેમણે દલીલ કરી છે કે ઉલટતપાસમાં જે વિરોધાભાસો ઉભરી આવ્યા છે તેને ભાગ્યે જ નોંધપાત્ર કહી શકાય. તેમણે એવો પણ દલીલ કરી છે કે તમામ ફોજદારી ન્યાયિક કાર્યવાહીમાં, ફોતરામાંથી દાણા અલગ કરવા પડે છે અને તે પોતાની રીતે જ સાક્ષીઓ પર અવિશ્વાસ કરવા માટેનું કારણ હોઈ શકે નહીં.

આને ખૂન ન ગણાય તેવા સાપરાધ મનુષ્યવધ તરીકે ગણવાની વૈકલ્પિક રજૂઆત અંગે, તેમનું કહેવું છે કે કોર્ટ માટે સજાને ધ ઈન્ડિયન પીનલ કોડ ની કલમ ૩૦૨ માંથી કલમ ૩૦૪ ભાગ I હેઠળની સજામાં રૂપાંતરિત કરવા માટે માત્ર એક જ ધા માપદંડ હોઈ શકે નહીં. વિદ્વાન એપીપી ના જણાવ્યા મુજબ, જ્યાં સુધી હાલનો કેસ સંબંધ ધરાવે છે ત્યાં સુધી અન્ય માપદંડો છે જે સંપૂર્ણપણે ગેરહાજર છે.

પુરાવાની ચકાસણી :

આ રીતે બંને પક્ષોને સાંભળ્યા પછી અને રેકૉર્ડ પર રહેલી સામગ્રી પર વિચારપૂર્વક વિચાર કર્યા પછી, શરૂઆતમાં જ, એ નોંધી શકાય છે કે આને ખૂન ગણાતો સાપરાધ મનુષ્યવધ માનીને ધ ઈન્ડિયન પીનલ કોડ ની કલમ ૩૦૨ હેઠળ સજા ફટકારવામાં આવી છે. સેશન્સ કોર્ટ સમક્ષ, તપાસવામાં આવેલા સાક્ષીઓની કુલ સંખ્યા નવ છે. તેઓ નીચે મુજબ છે :

શ્રી. નં.	વર્ણન	એક્કો.
૧	પીડબ્લ્યુ૧ ડૉ. દિવ્યેશ વડગામા [પીએમ માટે ડૉક્ટર]	૯
૨	પીડબ્લ્યુ૨ રામનિકલાલ ટોકર્શી રાજદેવ [ફરિયાદકર્તા]	૧૬
૩	પીડબ્લ્યુ ૩ કિરીટ વસંતભાઈ રાજદેવ [નજરે જોનાર સાક્ષી]	૧૯
૪	પીડબ્લ્યુ ૪ નરેન્દ્રસિંહ રાજજિતસિંહ ઝાલા [ડિસ્કવરી પંચ]	૨૦
૫	પીડબ્લ્યુ ૫ ઓમપ્રકાશ હીરાલાલ પવાર [નજરે જોનાર સાક્ષી]	૨૩
૬	પીડબ્લ્યુ ૬ દિલીપ મોહનભાઈ હાડા [ધરપકડ પંચ]	૩૦
૭	પીડબ્લ્યુ ૭ પ્રવીણસિંહ કરણભા જાડેજા [પીએસઆઈ]	૩૧
૮	પીડબ્લ્યુ૮ મહિપતિંસહ બાગવાનજી જેઠવા [પીએસઓ]	૩૬
૯	પીડબ્લ્યુ ૯ પીડબ્લ્યુ અજયસિંહ પ્રવીણસિંહ જાડેજા [આઈ. ઓ.]	૩૯

દસ્તાવેજી પુરાવાઓનું વર્ણન નીચે મુજબ છે:

શ્રી. નં.	વર્ણન	એક્કો.
૧	ફરિયાદ	૧૭
૨	જામનગર સિટી "બી" પોલીસ સ્ટેશન દ્વારા ગુનો નોંધવા માટે ચઢી	૩૨
૩	ઘટના સ્થળનો પંચનામા	૨૫
૪	પંચનામાની તપાસ કરો	૨૪
૫	ધરપકડ અને પુનઃપ્રાપ્તિ પંચનામા	૪૨
૬	શસ્ત્રનો પંચનામા શોધો	૪૩
૭	મૃતકના કપડાં અને લોહીના નમૂનાઓનું પંચનામા	૨૬
૮	પોસ્ટમોર્ટમ રિપોર્ટ	૧૨
૯	પોસ્ટમોર્ટમ ટૂંકો અહેવાલ	૧૩
૧૦	પોસ્ટમોર્ટમ માટે પોલીસ રિપોર્ટ	૧૦
૧૧	ઘટના સ્થળનું સ્કેચ	૨૮
૧૨	મુદ્દામલ છરીનો એફએસએલ રિપોર્ટ	૫૨
૧૩	મૃત્યુના અંતિમ કારણનો અહેવાલ	૧૫
૧૪	બી. પી. અધિનિયમ હેઠળ જાહેરનામું	૪૬

૧૫	એફએસએલ વિશ્લેષણ અહેવાલ	૫૦
૧૬	એફએસએલ વિશ્લેષણ અહેવાલ	૫૪
૧૭	મૃતકની ડીએસપી ઓફિસમાં ફરિયાદ	૫૫
૧૮	આરોપીઓ સામે અગાઉની એફ. આઈ. આર.	૫૬ ૬૨ સુધી
૧૯	એફ. એસ. એલ. સેરેલોજિકલ રિપોર્ટ	૬૩/૨
૨૦	મૃતકનું એમએલસી કેસ પેપર	૬૯
૨૧	પંચ રિલપ	૨૧

બે નજરે જોનારા સાક્ષીઓ છે એટલે કે, કિરીટ વસંતભાઈ રાજદેવ [ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૩ : આંક ૧૯] અને ઓમપ્રકાશ હીરાલાલ પવાર [ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૫ : આંક ૨૩]. ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૩ પોતે વ્યવસાયે વકીલ છે અને ગુજરનાર નિલેશના પિતરાઈ ભાઈ થાય છે. ગોઝારા દિવસે, ધૂમ્રપાન કરવાની તેમની ટેવને કારણે તેઓ સવારે ૮:૦૦ અને ૮:૧૫ વાગ્યાની આસપાસ શ્રીજી પાન પાર્લર જઈ રહ્યા હતા, ભોગ બનનાર નિલેશ તેમનું નિવાસસ્થાન છોડીને મુખ્ય રસ્તા પર આવેલી બહાદુરસિંહની હોટલ પાસે તેમની મોટરસાયકલ પર બેઠા હતા, અને અખબાર વાંચી રહ્યા હતા. તે સમયે, તેમણે અપીલકર્તાને ખુદી છરી સાથે આવતા, નિલેશ તરફ ધસી જતા અને ભોગ બનનાર પર છરીનો ઘા મારતા જોયો હતો. તેમના પર અચાનક હુમલો કરવામાં આવ્યો હતો અને જ્યારે આ સાક્ષીએ ભોગ બનનારની નજીક આવવાનો પ્રયાસ કર્યો, ત્યારે અપીલકર્તાએ તેમને પણ છરી બતાવીને રોકી લીધા હતા અને તેમને તે જગ્યાએથી ભાગી જવા કહ્યું હતું. આ સાક્ષી ગુજરનારના માતાપિતા પાસે દોડી ગયા અને તેમને બહાદુરસિંહની હોટલ તરફ જવા કહ્યું. તેઓને ત્યાં નિલેશની મોટરસાયકલ પાર્ક કરેલી મળી, જોકે, ભોગ બનનાર પરમાર ટેલરની દુકાન

નજીક એક નાની જગ્યામાં લોહીલુહાણ હાલતમાં પડેલો જોવા મળ્યો હતો. આ સાક્ષીએ જ્યારે નિલેશને પૂછ્યું ત્યારે તેણે સ્પષ્ટપણે ઉલ્લેખ કર્યો કે તે "મોરલો" હતો જેણે છરીનો ઘા માર્યો હતો. આ સાક્ષી ગુના પાછળ આરોપીના હેતુ વિશે પણ સ્પષ્ટ છે જે પૈસા પડાવવાનો હતો, જે ગુજરનાર આપવા માંગતા ન હતા અને જેના માટે ભોગ બનનારે આરોપીના આવા જોહુકમીભર્યા કૃત્યની ફરિયાદ પણ કરી હતી. આ સાક્ષીની ઉલટતપાસ વિસ્તૃત અને સઘન રહી છે. તે તેમના મૂળ કથનમાંથી ફરી ગયા નથી, કે સાક્ષી તેમના પોતાના કથનો સાથે અસંગત કે વિસંગત હોવાનું કહી શકાય નહીં. જો કે તેઓ ગુજરનારના સંબંધી છે, તે પોતાની રીતે જ તેમના કથનને ફગાવી દેવા માટેનું કારણ નથી.

ઓમપ્રકાશ હીરાલાલ પવાર [ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી પ : આંક ૨૩] ના કથનમાંથી પણ સમર્થન ઉપલબ્ધ છે જેમણે ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૩ કિરીટ વસંતભાઈ રાજદેવ સાથે સુસંગત રીતે અને સુમેળમાં વર્ણન કર્યું છે. તેઓ, અલબત્ત, એક દુકાનના માલિક છે જેઓ નજીકમાં વાળંદની દુકાન ધરાવે છે. તેમની બાજુમાં એક દરજીની દુકાન અને હોટલ છે. તેઓ ગ્રાહકને તૈયાર કરી રહ્યા હતા ત્યારે તેમણે એક વ્યક્તિને મોટરસાયકલ પર બેઠેલો અને બીજાને ખુફી છરી સાથે તેની તરફ ધસી આવતો જોયો, તેણે છરીનો ઘા માર્યો હતો, પરિણામે, મોટરસાયકલ પર બેઠેલી વ્યક્તિ ઘટનાસ્થળેથી ભાગી ગઈ હતી. આ સાક્ષી ડરી ગયા હતા અને તેથી, તેઓ તેમની દુકાનની બહાર આવ્યા ન હતા. તેમની જુબાનીઓમાંથી ઉભરી આવતી અચોક્કસાઈઓ એવી નથી કે જે તેમને શંકાસ્પદ

સાક્ષી બનાવે. આમ, બંને સાક્ષીઓની જુબાનીઓ એવી છે જે વિશ્વાસ જગાડે છે, કારણ કે તે સચોટ અને ભરોસાપાત્ર છે.

સ્પષ્ટપણે, બંને સાક્ષીઓએ અપીલકર્તાની હકારાત્મક અને ચોક્કસ ભૂમિકા વિશે વાત કરી છે. તેઓએ કાયદાની અદાલત સમક્ષ અપીલકર્તાને આરોપી તરીકે ઓળખી પણ કાઢ્યો છે. તેઓ તેને ઓળખતા હતા કારણ કે તે વિસ્તારનો રહેવાસી છે અને તેની ગેરકાયદેસર પ્રવૃત્તિઓ માટે જાણીતો વ્યક્તિ છે. સાક્ષીઓની જુબાનીમાં અમુક વિસંગતતાઓ હોવાની શક્યતા છે, જોકે, તે એવી હોવી જોઈએ કે જે બાબતના મૂળમાં જાય અને કોર્ટને તેમની જુબાનીઓ ફગાવી દેવાની ફરજ પાડે.

બંને નજરે જોનારા સાક્ષીઓના કથન પરથી જે ઉભરી આવે છે તે એ છે કે તેમની જુબાનીઓ પર સુરક્ષિત રીતે વિશ્વાસ કરી શકાય છે. જુબાનીઓ સાથે, અપીલકર્તા દ્વારા ઉપયોગમાં લેવાયેલા હથિયારના ડિસ્કવરી પંચનામાનો આ તબક્કે કપડાંના અરેસ્ટ-કમ-રિકવરી પંચનામા આંક ૪૨ સાથે ઉલ્લેખ કરવો યોગ્ય છે.

ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૪ નરેન્દ્રસિંહ રણજિતસિંહ ઝાલા એ પંચો પૈકીના એક છે જેમની હાજરીમાં, આરોપીએ જાંબુડા પાટિયા એસટી બસસ્ટેન્ડ પાછળની ઝાડીઓની કાંટાળી ડાળીઓમાંથી હથિયાર છરી કાઢવાનું જણાવ્યું છે, જ્યાં આરોપીએ જામનગર સિટી "બી" ડિવિઝન પોલીસ સ્ટેશનથી સુભાષ બ્રિજ;

ગુરુદ્ધારા સર્કલ; જૂનું રેલ્વે સ્ટેશન; ગુલાબનગર પોલીસ ચોકી થઈને પસાર થયા પછી પોલીસ વાહનને ઉભું રખાવ્યું હતું. મુદ્દામાલ છરી જમ કરવામાં આવી હતી, સીલ કરવામાં આવી હતી અને પંચનામું કરવામાં આવેલ. આ સાક્ષીની ઉલટતપાસમાં એવા કારણોસર હુમલો કરવામાં આવ્યો હતો કે તે ફરિયાદપક્ષના સાક્ષીનો અસીલ છે અને ગુજરનારનો પિતરાઈ ભાઈ છે. તેમનું કથન ફરિયાદપક્ષના કેસને પૂરતું સમર્થન અને ટેકો આપે છે.

તેવી જ રીતે, આંક ૩૦ પર ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૬ દિલીપ મોહનભાઈ હાડાના કથન મુજબ, જેમની હાજરીમાં કપડાંનું અરેસ્ટ-કમ-રિકવરી પંચનામું કરવામાં આવ્યું હતું, તેમણે કપડાં ઓળખી કાઢ્યા છે અને તે વિગતો પણ વર્ણવી છે. આ સાક્ષીએ આક્ષેપિત ગુનામાં અપીલકર્તાની સંડોવણી વિશે પણ સ્પષ્ટપણે વાત કરી છે.

તબીબી પુરાવા અને તેની ચકાસણી :

આ તબક્કે, ગુજરનારનું પોસ્ટમોર્ટમ કરનાર ડોક્ટરના કથનનો ઉલ્લેખ કરવો યોગ્ય રહેશે.

ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૧ ડો. દિવ્યેશ વડગામાએ તેમના સહકર્મી ડો. મહેશ એમ. તરંગાડિયા સાથે ઓટોપ્સી કરી છે. આ સાક્ષીના જણાવ્યા મુજબ, મૃત્યુનું કારણ ગુજરનારના પેટમાં છરી મારવાથી થયેલી ઈજા છે. આ ઈજા એકધારી અણીદાર હથિયારથી થયેલી છે. જે છરી મળી આવી હતી, તે જ્યારે આ સાક્ષીને

બતાવવામાં આવી, ત્યારે તેમણે ભારપૂર્વક જણાવ્યું કે ભોગ બનનારના શરીર પરની ઈજા સદર હથિયાર વડે કરવામાં સક્ષમ હતી.

બાહ્ય ઈજાનો ઉલ્લેખ કરવો યોગ્ય રહેશે જે પીએમ રિપોર્ટની કોલમ નં. ૧૭ માં દર્શાવેલ છે, અને જ્યારે કે, સંબંધિત આંતરિક ઈજાઓ કોલમ નં. ૨૩ માં વર્ણવેલ છે, જે આ મુજબ વંચાય છે

"૧૭. સપાટી પરના ઘા અને ઈજાઓ :

[i] પેટની ડાબી બાજુએ ૪ x ૦.૫ સેમી કદનો છરીનો ઘા જોવા મળેલ છે. તે દિશામાં ત્રાંસો છે. કિનારીઓ સ્વચ્છ રીતે કપાયેલી અને લાલ છે. અંદરનો ઉપરનો છેડો તીક્ષ્ણ છે અને બહારનો નીચેનો છેડો બુક્રો છે. તે મધ્ય રેખાથી ૧૫ સેમી ડાબી બાજુએ, નાભિથી ૧૭ સેમી ડાબી બાજુએ અને અગ્રવર્તી ઉચ્ચ ઈલિયાક કરોડથી ૧૬ સેમી ઉપર છે. તે ૬ સેમી ઊંડો છે અને ઉપર, અંદર અને મધ્ય તરફ જાય છે. ઘામાંથી ચરબી બહાર નીકળી આવી છે જેમાંથી લોહી વહી રહ્યું છે."

"૨૩. પેટની પોલાણ

"ડીઓડેનો જેજુનલ જંકશનથી ૮૦ સેમી દૂર એન્ટી મેસેન્ટ્રીક બોર્ડર પર જેજુનમ પર ૩ x ૦.૫ સેમી કદની છરીના ઘાની ઈજા જોવા મળેલ છે. ૨ x ૦.૫ સેમી કદની છરીના ઘાની ઈજા જોવા મળેલ છે જે જેજુનલ પ્લેક્સસ કપાવા સાથે મેસેન્ટ્રીમાં ઉપરોક્ત ઈજાથી ૩ સેમી દૂર છે."

પેરીટોનિયલ કેવિટીમાં, પેટની પોલાણ ખોલવા પર ૩૦૦ સીસીની ઈજા જોવા મળી હતી.

આ તબક્કે ચકાસવામાં આવેલ એફએસએલ રિપોર્ટ, દર્શાવે છે કે પૃથ્થકરણ માટે મોકલવામાં આવેલા નમૂનાઓમાં કોઈ ઝેર જોવા મળ્યું ન હતું. ગુજરનારના કપડાંની ચકાસણી કરવામાં આવી હતી, જેમાં, ટીશર્ટ પર કાપવાના નિશાન જોવા મળ્યા હતા જે છરી વડે શક્ય બની શકે છે [નિશાની "બી૧" તરીકે]. સિરોલોજિકલ રિપોર્ટ સૂચવે છે કે મોકલવામાં આવેલ માનવીના લોહીનો નમૂનો અશોધિત રહે છે. બાકીના નમૂનાઓ; છરી સહિત કે જેમાં માનવ મૂળનું બ્લડ ગ્રુપ "બી" હતું. ગુજરનારના કપડાં અને આરોપીના કપડાં બંનેમાં સમાન બ્લડ ગ્રુપ બી છે અને ગુનાના સ્થળેથી પણ, જે માટી મળી આવી હતી તેનું પણ "બી" ગ્રુપ હતું, અને તેથી, એવું માની શકાય કે ગુજરનારનું બ્લડ ગ્રુપ "બી" હતું. જો કે, પોસ્ટમોર્ટમ પછી મોકલવામાં આવેલા ગુજરનારના લોહીના નમૂનાનું બ્લડ ગ્રુપ અશોધિત રહ્યું છે.

એફએસએલ પુરાવા સમગ્ર પુરાવાને થોડું સમર્થન આપશે. ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા તારણ અને કારણો પરથી જોઈ શકાય છે તેમ, એવું અચોક્કસ શબ્દોમાં ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે ફરિયાદપક્ષના સાક્ષીઓના પુરાવામાં અસંગતતાઓ અને અચોક્કસાઈઓનો અભાવ છે.

તપાસ અધિકારી ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૮ અજયસિંહ પ્રવીણસિંહ જાડેજાએ આંક

૩૯ પરની તેમની જુબાનીમાં તેમના દ્વારા કરવામાં આવેલી તપાસ વિશે સ્પષ્ટ જણાવ્યું છે. તેમણે હાથ ધરાયેલી દરેક પ્રક્રિયાની પણ વિગત આપી છે અને તપાસમાં પોતાની વાત પર અડગ રહ્યા છે. ૨૧મી નવેમ્બર ૨૦૧૧ ના રોજ ડીવાય. એસપી ને આપવામાં આવેલી અરજી [આંક ૫૫] ને રેકૉર્ડ પર લાવવામાં પણ ફરિયાદપક્ષ સફળ રહ્યો છે જ્યાં ગુજરનાર નિલેશભાઈએ હાલના અપીલકર્તા દ્વારા તેમને લાંબા સમયથી હેરાન કરવામાં આવતા હોવાની વાત કરી છે. એક વર્ષ અગાઉ પણ, ગુજરનાર નિલેશે તેની સામે ફરિયાદ આપી હતી અને ફરી એકવાર, તેણે તેમને, તેમના માતાપિતા અને પત્નીને ધમકી આપવાનું શરૂ કરી દીધું છે. આરોપીએ તેમના બાળકનું શાળામાંથી અપહરણ કરવાની ધમકી પણ આપી હતી અને તેમની અરજી આપ્યાના છેલ્લા બે દિવસથી, તે સતત તેમના પરિવારને ફોન કરી રહ્યો છે, અને તેથી, ભોગ બનનાર નિલેશે તેની સામે જરૂરી પગલાં લેવા ડીવાય એસપી ને વિનંતી કરી હતી. અપીલકર્તા આરોપી માટે મોટરસાયકલ પર બેઠેલા, અખબાર વાંચતા વ્યક્તિના જીવનનો, ભોગ બનનાર પર હુમલો કરવામાં આવ્યો તે તબક્કે કોઈપણ ઉશ્કેરણી વિના, પૂર્વઆયોજન કરીને અંત લાવવાનો હેતુ હોવાનું ફરિયાદપક્ષ દ્વારા સાબિત કરવામાં આવ્યું છે.

વૈકલ્પિક રજૂઆત અને નિષ્કર્ષ તરીકે એક ઘા નો સિદ્ધાંત :

પુરાવા પરથી, ટ્રાયલ કોર્ટે તપાસવામાં આવેલા સાક્ષીઓની જુબાની અને નક્કર દસ્તાવેજો પર તેના કારણો આધારિત રાખીને હાલના અપીલકર્તા દ્વારા હત્યાની હકીકતની સાબિતી અંગે નિષ્કર્ષ કાઢ્યો હોવાથી, આ કોર્ટ દોષિત ઠરાવવાના

હુકમમાં દખલગીરી કરવી યોગ્ય માનતી નથી. જો કે, આ તબક્કે, અમારે વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી બારોડની વિનંતીને ધ્યાનમાં લેવાની જરૂર છે જેમણે ભારપૂર્વક જણાવ્યું છે કે કોર્ટ મુખ્યત્વે એક જ ઘાનો ગુનો હોવાના કારણોસર ધ ઇન્ડિયન પીનલ કોડ ની કલમ ૩૦૨ ને બદલે કલમ ૩૦૪ ભાગ I ને ધ્યાનમાં લે.

તેમની વિનંતીને સાબિત કરવા માટે, વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી બારોડે રણજિત સરકાર વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ ત્રિપુરા ના કેસમાં એપેક્ષ કોર્ટના નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો છે, જે [૨૦૧૬] ૧૫ એસ.સી.સી. ૭૫૬ માં નોંધાયેલ છે, જે એક ઘાનો કેસ હતો અને કોર્ટે દોષિત ઠરાવવાની સજાને ધ ઇન્ડિયન પીનલ કોડ ની કલમ ૩૦૨ માંથી કલમ ૩૦૪ ભાગ I માં રૂપાંતરિત કરી છે અને તે રીતે સજાને આજીવન કેદમાંથી ૧૦ વર્ષની સખત કેદમાં ઘટાડી છે.

આપેલ હકીકતોને ધ્યાનમાં લેતાં, અમે આ તબક્કે, સ્ટેટ ઓફ રાજસ્થાન વિરુદ્ધ ધૂલ સિંઘ ના કેસમાં એપેક્ષ કોર્ટના નિર્ણયનો ઉલ્લેખ કરવા માંગીએ છીએ, જે [૨૦૦૪] ૧૨ એસ.સી.સી. ૫૪૬ માં નોંધાયેલ છે જ્યાં કોર્ટે ઠરાવ્યું હતું કે જો હુમલાખોર એવી ઈજા પહોંચાડે કે જે તે જાણે છે કે તેનાથી મૃત્યુ થવાની સંભાવના છે અને આવી ઈજાના પરિણામે, ભોગ બનનાર મૃત્યુ પામે છે તો સાપરાધ મનુષ્યવધ ખૂન બની જાય છે. કોર્ટે અવલોકન કર્યું કે ડોક્ટરનો અભિપ્રાય પણ કાલ્પનિક માની શકાય છે કે જો યોગ્ય તબીબી સંભાળ પૂરી પાડવામાં આવી હોત તો ગુજરનાર બચી શક્યા હોત. કોર્ટે સ્પષ્ટ શબ્દોમાં ઠરાવ્યું કે, "...ઈજાઓની સંખ્યા અપ્રસ્તુત છે. તે હંમેશા હેતુ નક્કી કરવા માટેનું

નિર્ણાયક પરિબલ હોતું નથી. તે ઈજાનું સ્વરૂપ, શરીરના જે ભાગ પર તે પહોંચાડવામાં આવી છે તે, આવી ઈજા પહોંચાડવામાં ઉપયોગમાં લેવાયેલ હથિયાર છે જે એ હકીકતના સૂચક છે કે સામાવાળાએ મૃત્યુ નીપજાવવાના ઈરાદાથી ગુજરનારનું મૃત્યુ નીપજાવ્યું હતું કે નહીં.”

આ પાસા પર સંબંધિત ચર્ચા અહીં પ્રસ્તુત કરવી પણ યોગ્ય રહેશે, જે આ મુજબ વંચાય છે:

"૧૪. એમિક્સ ક્યુરી તરીકે વિદ્વાન સિનિયર કાઉન્સેલ શ્રી કોચરે જોકે, એવો બચાવ કરીને હાઇકોર્ટના ચુકાદાને ટેકો આપ્યો હતો કે ઉપર જણાવ્યા મુજબ સામાવાળાએ ૩ ફૂટ લાંબી તલવારથી આ ઈજા પહોંચાડી છે તે હકીકત પ્રસ્થાપિત કરવામાં ફરિયાદપક્ષ નિષ્ફળ રહ્યો છે. તેમણે ધ્યાન દોર્યું કે જોકે સામાવાળા પાસેથી એક તલવાર મળી આવી હોવાનું કહેવાતું હતું, તે કોર્ટમાં રજૂ કરવામાં આવી ન હતી કે તેમાં લોહીના ડાઘા હતા તે પ્રસ્થાપિત થયું ન હતું કે કોઈ સાક્ષીએ સદર હથિયાર ઓળખી કાઢ્યું ન હતું. આવી પરિસ્થિતિમાં, તેથી, અમે એ હકીકત પર આધાર રાખી શકતા નથી કે સામાવાળાએ ખતરનાક હથિયારનો ઉપયોગ કર્યો છે. પ્રશ્નવાળી ઈજા ફરિયાદપક્ષ દ્વારા આક્ષેપ કર્યા મુજબ ૩ ફૂટ લાંબી તલવારથી કે અન્ય કોઈ હથિયારથી થઈ હતી કે કેમ તે નક્કી કરવાના હેતુ માટે અમે વિદ્વાન કાઉન્સેલની આ દલીલ સ્વીકારવા અસમર્થ છીએ. ગુજરનાર પરની ઈજાઓ સાબિત કરવા માટે જે ડોક્ટરને તપાસવામાં આવ્યા હતા તેમણે જણાવ્યું છે કે પ્રશ્નવાળી ઈજા એક કાપાયેલો ઘા હતો જેનાથી

ગરદનમાં વિવિધ રક્તવાહિનીઓને વ્યાપક નુકસાન થયું હતું, જેનાથી અતિશય રક્તસ્ત્રાવ થયો હતો. અમારા મતે, આવી ઈજા ધારદાર હથિયાર સિવાય અન્ય કોઈથી થઈ શકે નહીં; પછી તે ફરિયાદપક્ષ દ્વારા આક્ષેપ કર્યા મુજબની તલવાર હોય કે અન્ય કોઈ ધારદાર હથિયાર હોય. જો એવું માની લેવામાં આવે કે ફરિયાદપક્ષે એવું પ્રસ્થાપિત કર્યું નથી કે આ ઈજા તેના દ્વારા આક્ષેપ કર્યા મુજબની ચોક્કસ તલવારથી થઈ હતી, તો એ સ્પષ્ટ છે કે આ ઈજા ધારદાર કાપનારા હથિયારથી થઈ છે; પછી તે તલવાર હોય કે અન્યથા. સામાવાળાએ આ ઈજા પહોંચાડી છે તે હકીકત નીચેની બંને અદાલતો દ્વારા સ્વીકારવામાં આવી છે જે તારણ અમારી સમક્ષ પડકાર હેઠળ નથી તેથી તે કહેવાની જરૂર રહેતી નથી કે સામાવાળાએ ધારદાર હથિયારથી આ ઈજા પહોંચાડી છે તેથી તે ઈજાઓ ૩ ફૂટ લાંબી ચોક્કસ તલવારથી થઈ હતી તે સાબિત ન કરવાની હકીકત કોઈપણ રીતે અમને એવા નિષ્કર્ષ પર આવતા રોકશે નહીં કે સામાવાળા દ્વારા એવા હથિયાર વડે ઈજાઓ પહોંચાડવામાં આવી હતી જે કાપાયેલી ઈજાઓ પહોંચાડે છે, તેથી, વિદ્વાન કાઉન્સેલની દલીલ કે હથિયાર રજૂ ન કરવાથી કલમ ૩૦૨ હેઠળનો ગુનો પ્રસ્થાપિત થશે નહીં, તે સ્વીકારી શકાય નહીં. વિદ્વાન કાઉન્સેલે ત્યારબાદ દલીલ કરી કે ડોક્ટરના પુરાવા મુજબ મૃત્યુનું કારણ માત્ર ગુજરનાર દ્વારા પહોંચાડવામાં આવેલી ઈજાના કારણે ન હતું પરંતુ રક્તસ્ત્રાવ અને હાર્ટ ફેલ થવાની સંચિત અસર હતી, તેથી, એવા નિષ્કર્ષ પર આવવું શક્ય નથી કે સામાવાળા દ્વારા પહોંચાડવામાં આવેલી એક જ ઈજા ભોગ બનનારના મૃત્યુનું કારણ હોઈ શકે. અમે આ દલીલ સ્વીકારવા અસમર્થ છીએ. ડોક્ટર દ્વારા

સમજાવ્યા મુજબ મૃત્યુનું કારણ મુખ્યત્વે સામાવાળા દ્વારા પહોંચાડવામાં આવેલી ઈજાને કારણે છે. રક્તસ્ત્રાવ અને પરિણામી હાર્ટ ફેલ થવું તે આવી ઈજાની અસરો છે, તેથી, તેને મૃત્યુના અલગ કારણો તરીકે ગણી શકાય નહીં. વિદ્વાન કાઉન્સેલે ત્યારબાદ રજૂઆત કરી કે ડોક્ટરના જણાવ્યા મુજબ, જો યોગ્ય તબીબી સંભાળ પૂરી પાડવામાં આવી હોત, તો ઈજાગ્રસ્ત બચી શક્યા હોત. આ, અમારા મતે, ડોક્ટર દ્વારા આપવામાં આવેલો કાલ્પનિક જવાબ છે અને આ કેસની હકીકતોને લાગુ પડે તેવું કંઈ નથી. અન્યથા પણ અમે ડોક્ટર દ્વારા વ્યક્ત કરાયેલા એ મંતવ્યો સાથે સહમત નથી કે ભોગ બનનારને થયેલી ઈજા જેવી ઈજા સાથે, સામાન્ય સંજોગોમાં તે બચી શક્યા હોત. કલમ ૩૦૦ આવી ચમત્કારિક રીતે બચી જવાની પરિસ્થિતિની કલ્પના કરતી નથી. તેનાથી વિપરીત, તે એક સામાન્ય પરિસ્થિતિની કલ્પના કરે છે અને તેથી જ ધારાસભાએ સલાહપૂર્વક આ શબ્દોનો ઉપયોગ કર્યો છે : "શારીરિક ઈજા જે ગુનેગાર જાણે છે કે તેનાથી મૃત્યુ થવાની સંભાવના છે." (ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે). તેથી, ધ ઈન્ડિયન પીનલ કોડ ની કલમ ૩૦૦ ના ધારાકીય હેતુની સમજણ પરથી, અમારા મતે, સાપરાધ મનુષ્યવધ ખૂન બની જાય છે જો હુમલાખોર એવી ઈજા પહોંચાડે કે જે તે જાણે છે કે તેનાથી મૃત્યુ થવાની સંભાવના છે અને, અલબત્ત, આવી ઈજાના પરિણામે, ભોગ બનનારનું મૃત્યુ થવું જોઈએ. વર્તમાન કેસમાં, આ તમામ ઘટકો ફરિયાદપક્ષ દ્વારા તમામ વાજબી શંકાઓથી પર પ્રસ્થાપિત કરવામાં આવ્યા છે. વિદ્વાન કાઉન્સેલે ત્યારબાદ તોરણ સિંઘ વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ એમ.પી. [૨૦૦૨ ૬ એસ.સી.સી. ૪૯૪], રામચંદ્ર ઓહદાર વિરુદ્ધ

સ્ટેટ ઓફ બિહાર [૧૯૯૯ ૯ એસ.સી.સી. ૯૭] અને ધ સ્ટેટ ઓફ મધ્ય પ્રદેશ વિરુદ્ધ કાલુ રામ અને અન્ય [જેટી ૨૦૦૨ ૯ એસસી ૪૧૬] ના આ કોર્ટના કેટલાક ચુકાદાઓ પર આધાર રાખ્યો હતો કે જેથી તેઓ એવો બચાવ કરી શકે કે આ કેસમાં સામાવાળા દ્વારા પહોંચાડવામાં આવેલી ઈજાઓ માત્ર ધ ઇન્ડિયન પીનલ કોડ ની કલમ ૩૦૪ ભાગ II હેઠળની સજાને આકર્ષિત કરશે અને કલમ ૩૦૨ હેઠળ લાદી શકાય તેવી સજાને નહીં.

૧૫. રામચંદ્ર ઓહદાર (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં આ કોર્ટે નોંધ્યું હતું કે અપીલકર્તા દ્વારા પહોંચાડવામાં આવેલી ઈજાના સ્વરૂપ વિશે તબીબી પુરાવા મૌન હતા તેથી ઈજાના સ્વરૂપનું મૂલ્યાંકન કરવા માટે કોઈ સામગ્રી ન હોવાથી આ કોર્ટે એવા નિષ્કર્ષ પર આવી હતી કે તે કેસમાં ગુનો ધ ઇન્ડિયન પીનલ કોડ ની કલમ ૩૨૬ હેઠળ આવશે. પરંતુ આ કેસની હકીકત એવી નથી કે જ્યાં અમે ઈજાના સ્વરૂપ વિશે ચોક્કસ નિષ્કર્ષ પર પહોંચ્યા છીએ. રેકૉર્ડ પરથી જોઈ શકાય છે તેમ સામાવાળાનો હેતુ અને જ્ઞાન સ્પષ્ટ થઈ જાય છે જે માત્ર કલમ ૩૦૨ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનો દર્શાવે છે અને બીજું કંઈ નહીં તેથી રામચંદ્રના કેસ (ઉપર મુજબ) માં ઉપરોક્ત ચુકાદો સામાવાળાના કેસમાં મદદ કરતો નથી.

૧૬. કાલુ રામના કેસ (ઉપર મુજબ) માં આ કોર્ટે એ હકીકતની નોંધ લીધી હતી કે જ્યારે ગુજરનાર અચાનક તેમના ભાઈની વચ્ચે બચાવવા માટે આવ્યા, ત્યારે એક આરોપીએ પેટ પર કટારનો ઘા માર્યો હતો તેથી આ કોર્ટે તે કેસની હકીકતો પરથી એવા નિષ્કર્ષ પર આવી હતી કે ઘટનાઓની અચાનકતા અને ગુજરનારના વચ્ચે પડવાના પરિબળને કારણે, એવા નિષ્કર્ષ પર આવવું મુશ્કેલ હતું કે પેટ

પર મારવામાં આવેલ પ્રશ્નવાળો ઘા કલમ ૩૦૦ હેઠળ આવતા કૃત્ય તરીકે ગણી શકાય નહીં અને તેને ધ ઇન્ડિયન પીનલ કોડ ની કલમ ૩૦૨ ની મર્યાદાની બહાર કાઢવા માટે કલમ ૩૦૦ માં જોવા મળતા ઉદાહરણો હેઠળ આવશે. અમને નથી લાગતું કે હકીકતો પર નક્કી કરવામાં આવેલો સદર કેસ પણ હાથ પરના કેસને લાગુ પડશે. અલબત્ત, એક સમાનતા છે તેથી આ કેસ પણ હાઇકોર્ટના ચુકાદાને સમર્થન આપવામાં સામાવાળાને કોઈ પણ રીતે મદદ કરશે નહીં. તોરણ સિંઘના કેસ (ઉપર મુજબ) માં આ કોર્ટનો ચુકાદો વિજ્ઞાન કાઉન્સેલ દ્વારા ટાંકવામાં આવ્યો હતો એ દર્શાવવા માટે કે સામાન્ય રીતે આ કોર્ટ પુરાવાની ચકાસણીના ક્ષેત્રમાં પ્રવેશીને હાઇકોર્ટ દ્વારા સમર્થન આપ્યા મુજબ ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નોંધવામાં આવેલા સમવર્તી તારણોને ખલેલ પહોંચાડતી નથી કે ઉલટાવતી નથી. પરંતુ તે જ ચુકાદા પરથી નોંધવામાં આવ્યું છે કે જ્યાં નીચલી કોર્ટ કે કોર્ટોના તારણો રેકૉર્ડ પરના પુરાવાઓથી વિપરીત હોય, ત્યાં આ કોર્ટ માટે ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૩૬ હેઠળ દખલગીરી કરવી માન્ય છે. આ કેસમાં, સૌ પ્રથમ એ નોંધવાનું રહે છે કે નીચેની બે અદાલતો દ્વારા સામાવાળા દ્વારા આચરવામાં આવેલા ગુના અંગે કોઈ સમવર્તી તારણ નથી. ટ્રાયલ કોર્ટે યોગ્ય રીતે સામાવાળાને કલમ ૩૦૨ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે દોષિત ઠરાવ્યો હતો અને હાઇકોર્ટે હકીકતો અને કાયદાની ભૂલભરેલી ચકાસણી પર સદર દોષિત ઠરાવને ધ ઇન્ડિયન પીનલ કોડ ની કલમ ૩૦૪ ભાગ II હેઠળ રૂપાંતરિત કર્યો હતો જેને, ઉપર જણાવેલ કારણોસર, અમે વ્યાજબી નથી તેમ ઠરાવ્યું છે, તેથી, આ નિર્ણય પણ સામાવાળાને મદદ કરતો નથી.

૧૭. તે તે કેસોની હકીકતો પર આપવામાં આવેલા નિર્ણયો છે અને આ કેસની હકીકતો પર હાઈકોર્ટના ચુકાદાને સમર્થન આપવામાં સામાવાળાને મદદ કરશે નહીં.

૧૮. નિષ્કર્ષ કાઢતા પહેલા, અમારે આ કોર્ટ સમક્ષ પડકારવામાં આવેલા કેટલાક ચુકાદાઓમાં અવારનવાર અમારા દ્વારા નોંધવામાં આવેલી એક ખતેલ પહોંચાડનારી વૃત્તિનો ઉલ્લેખ કરવો જોઈએ. આ કેસની જેમ કેટલીક અપીલોમાં, અમને જણાય છે કે અપીલ અથવા રિવિઝનલ કોર્ટો પહેલેથી જ ભોગવેલ સમયગાળો શું છે તે નોંધ્યા વિના પણ દોષિત ઠરાવ જાળવી રાખીને સજા ઘટાડીને પહેલેથી જ ભોગવેલી સજા જેટલી કરે છે. કોર્ટોએ ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે કાયદામાં એવી આવશ્યકતા છે કે દરેક દોષિત ઠરાવ પછી કાયદામાં નિર્ધારિત સમયગાળાની અંદર યોગ્ય સજા થવી જોઈએ. આ સંદર્ભમાં વિવેકાધિકાર સંપૂર્ણ અથવા મનસ્વી નથી. તે કાયદા દ્વારા અને અમુક અંશે ન્યાયિક વિવેકાધિકાર દ્વારા નિયંત્રિત છે, જે કેસની હકીકતોને લાગુ પડે છે. તેથી, સજા ફટકારતી વખતે કોર્ટોએ પોતાનું મન લગાવવાની જરૂર છે."

પુલિયેરલા નાગરાજુ ઉર્ફે નાગરાજા રેડ્ડી વિરુદ્ધ આંધ્રપ્રદેશ રાજ્ય, [૨૦૦૬] ૧૧ SCC ૪૪૪ માં નોંધાયેલા કેસમાં આપવામાં આવેલા નિર્ણયનો સંદર્ભ લેવો પણ યોગ્ય રહેશે, જેમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું છે કે, "... નિર્દોષ છુટકારા સામેની અપીલમાં વડી અદાલતની સત્તા એ સજા સામેની અપીલની સત્તા કરતા અલગ નથી. તે સમગ્ર પુરાવાની સમીક્ષા અને વિચારણા કરી શકે છે

અને ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નકારવામાં આવેલા પુરાવાને સ્વીકારીને અથવા ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા સ્વીકારવામાં આવેલા પુરાવાને નકારીને પોતાના તારણો પર પહોંચી શકે છે. જોકે, જો વડી અદાલત ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પહોંચેલા તારણોથી અલગ થવાનું નક્કી કરે છે, તો તેણે નિર્દોષ છુટકારાનો આધાર જે કારણો પર હતો તેના પર યોગ્ય ધ્યાન આપવું જોઈએ અને નિર્દોષ છુટકારા તરફ દોરી જતા તારણો શા માટે તેને અસ્વીકાર્ય લાગે છે તેના કારણો જણાવવા જોઈએ.”

એક જ ઘાની ઇજાના સંદર્ભમાં અને આવા કેસમાં દોષસિદ્ધિ IPC ની કલમ ૩૦૨ હેઠળ થવી જોઈએ કે ૩૦૪ હેઠળ તે અંગેની ચર્ચા કરતા, અદાલતે ઠરાવ્યું કે,

“..માત્ર એક જ ઘા મારવો તે જ ગુનાને IPC ની કલમ ૩૦૪ હેઠળ ઘટાડવા માટે પૂરતું નથી. તેથી, એવી દલીલ કે જ્યારે પણ મૃત્યુ એક જ ઘાને કારણે થાય છે, ત્યારે ગુનો કલમ ૩૦૪ હેઠળનો છે અને IPC ની કલમ ૩૦૨ હેઠળનો નથી, તે સ્વીકાર્ય નથી.”

સર્વોચ્ચ અદાલતના સંબંધિત તારણો અને અવલોકનો અહીં રજૂ કરવા જરૂરી રહેશે:

“૨૬. આ રીતે જોઈ શકાય છે કે આ તમામ કેસોમાં, આરોપી દ્વારા માત્ર એક જ ઘા મારવો એ માત્ર એવા ઘણા સંજોગોમાંનો એક હતો જેનાથી આ અદાલતને

એવું માનવા પ્રેરિત કરી કે ગુનો કલમ ૩૦૨ હેઠળ આવતો નથી પરંતુ કલમ ૩૦૪ ભાગ I અથવા ભાગ II હેઠળ આવે છે. આરોપીએ માત્ર એક જ ઘા માર્યો હતો, તે હકીકત જ ગુનાને ખૂન ન ગણાતા સાપરાધ મનુષ્યવધમાં ઘટાડશે નહીં. એવા અનેક કેસો છે જ્યાં આરોપી દ્વારા મારવામાં આવેલો એક જ ઘા, જેના પરિણામે મૃત્યુ થયું હોય તેને કલમ ૩૦૨ હેઠળ સજા માટે પૂરતો ગણવામાં આવ્યો છે. આપણે તેમાંના કેટલાકનો સંદર્ભ લઈ શકીએ છીએ, જેમ કે, વિરસા સિંહ વિરુદ્ધ પંજાબ રાજ્ય (AIR ૧૯૫૮ SC ૪૬૫), ગુદર દુસાધ વિરુદ્ધ બિહાર રાજ્ય (AIR ૧૯૭૨ SC ૯૫૨), વસંતા વિરુદ્ધ મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય (૧૯૮૪ Supp. SCC ૬૪૮), જય પ્રકાશ વિરુદ્ધ રાજ્ય (દિલ્હી એડમિનિસ્ટ્રેશન) [૧૯૯૧ (૨) SCC ૩૨] અને કર્ણાટક રાજ્ય વિરુદ્ધ વેદનાયગમ [૧૯૯૫ (૧) SCC ૩૨૬].

“૨૭. વિરસા સિંહ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં, આ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે કલમ ૩૦૦ ની કલમ ત્રીજી (Thirdly) હેઠળ સાપરાધ મનુષ્યવધ એ ખૂન છે, જો ફરિયાદ પક્ષ ચાર તત્વો સાબિત કરે (i) શારીરિક ઈજાની હાજરી, (ii) આવી શારીરિક ઈજાનું સ્વરૂપ, (iii) આરોપી તરફથી તે ચોક્કસ શારીરિક ઈજા પહોંચાડવાનો ઈરાદો, એટલે કે, તે આકસ્મિક કે અજાણતા નહોતું, અથવા કે કોઈ અન્ય પ્રકારની ઈજા પહોંચાડવાનો ઈરાદો હતો; અને (iv) પ્રકૃતિના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવવા માટે ઈજા પૂરતી હતી (તપાસનો આ ભાગ સંપૂર્ણ રીતે ઉદ્દેશ્યલક્ષી અને અનુમાનાત્મક છે, ગુનેગારના ઈરાદા સાથે તેને કોઈ

લેવાદેવા નથી). ઈશાદાનું અનુમાન કેવી રીતે કાઢવું તે પ્રશ્નનો સામનો કરતી વખતે, ન્યાયમૂર્તિ વિવિધ બોલે સંક્ષિપ્તમાં જણાવ્યું હતું:

"જે ઈજા પહોંચાડવામાં આવી હોવાનું જણાયું છે તે ઈજા પહોંચાડવાનો ઈશાદો હતો કે કેમ તે વિચારતી વખતે, તપાસ જરૂરી રીતે વ્યાપક ધોરણે આગળ વધે છે, ઉદાહરણ તરીકે, કોઈ મહત્વના કે જોખમી ભાગ પર પ્રહાર કરવાનો ઈશાદો હતો કે કેમ, અને જે પ્રકારની ઈજા પહોંચાડવામાં આવી છે તે પહોંચાડવા માટે પૂરતા બળનો ઉપયોગ થયો હતો કે કેમ.

X X X X

પ્રશ્ન એ નથી કે કેદીનો ઈશાદો ગંભીર ઈજા પહોંચાડવાનો હતો કે સામાન્ય ઈજા પહોંચાડવાનો, પરંતુ પ્રશ્ન એ છે કે શું તેનો ઈશાદો તે ઈજા પહોંચાડવાનો હતો જે હાજર હોવાનું સાબિત થાય છે. જો તે દર્શાવી શકે કે તેનો એવો ઈશાદો નહોતો, અથવા જો સંજોગોની સંપૂર્ણતા આવા અનુમાનને યોગ્ય ઠેરવે, તો અલબત્ત, કલમને જરૂરી ઈશાદો સાબિત થતો નથી. પરંતુ જો ઈજા અને અપીલકર્તાએ તે પહોંચાડી છે તેવી હકીકત સિવાય બીજું કંઈ ન હોય, તો એકમાત્ર શક્ય અનુમાન એ જ છે કે તેનો ઈશાદો તે પહોંચાડવાનો હતો. તે તેની ગંભીરતા વિશે જાણતો હતો કે કેમ, અથવા કોઈ પરિણામનો ઈશાદો ધરાવતો હતો કે કેમ, તે અપ્રસ્તુત છે. જ્યાં સુધી ઈશાદાનો સંબંધ છે, પ્રશ્ન એ નથી કે તેનો ઈશાદો મારી નાખવાનો હતો, અથવા કોઈ ચોક્કસ ગંભીરતાની ઈજા પહોંચાડવાનો હતો, પરંતુ પ્રશ્ન એ

છે કે શું તેનો ઈશદો પ્રશ્નમાં રહેલી ઈજા પહોંચાડવાનો હતો; અને એકવાર ઈજાનું અસ્તિત્વ સાબિત થઈ જાય પછી, તેને પહોંચાડવાનો ઈશદો માની લેવામાં આવશે, સિવાય કે પુરાવા અથવા સંજોગો તેનાથી વિપરીત નિષ્કર્ષનું સમર્થન કરતા હોય. પરંતુ ઈશદો છે કે નહીં તે હકીકતનો પ્રશ્ન છે, કાયદાનો નહીં. ઘા ગંભીર છે કે અન્યથા, અને જો ગંભીર હોય, તો કેટલો ગંભીર છે, તે એક સંપૂર્ણપણે અલગ અને ભિન્ન પ્રશ્ન છે અને કેદીનો પ્રશ્નમાં રહેલી ઈજા પહોંચાડવાનો ઈશદો હતો કે કેમ તે પ્રશ્ન સાથે તેને કોઈ લેવાદેવા નથી."

૨૮. એક જ ઘા ની ઈજા અંગેની નીચે મુજબની કાનૂની સ્થિતિ જગરૂપ સિંહ વિરુદ્ધ હરિયાણા રાજ્ય (AIR ૧૯૮૧ SC ૧૫૫૨) માં આ રીતે સારાંશિત કરવામાં આવી હતી:

"શરીરના મહત્વના ભાગ પર એક જ ઘા મારવાથી મૃત્યુ નિપજવાના કિસ્સામાં ગુનો હંમેશા આવશ્યકપણે કલમ ૩૦૪, ભાગ II હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ખૂન ન ગણાતા સાપરાધ મનુષ્યવધમાં ઘટાડવો જ જોઈએ, તેવા દાવા માટે કોઈ વ્યાજબીપણું નથી. જો કોઈ માણસ જાણીજોઈને લાકડાના ભારે ટુકડા અથવા લોખંડના સળિયા અથવા તો લાઠી વડે બીજાના માથા પર એ રીતે પ્રહાર કરે કે ખોપરીમાં ફેક્યર થાય, તો તેવા સંજોગોમાં, અનુમાનને નકારતા કોઈપણ સંજોગોની ગેરહાજરીમાં, એવું માનવું જોઈએ કે તેનો ઈશદો ભોગ બનનારનું મૃત્યુ નિપજાવવાનો અથવા એવી શારીરિક ઈજા પહોંચાડવાનો હતો જે મૃત્યુ

નિપજાવવા માટે પૂરતી છે. સમગ્ર બાબત મૃત્યુ નિપજાવવાના ઈરાદા પર આધારિત છે, અને કેસ કલમ પ્રથમ (Firstly) અથવા કલમ ત્રીજી (Thirdly) હેઠળ આવરી લેવામાં આવી શકે છે. ઈરાદાનું સ્વરૂપ વપરાયેલા હથિયારના પ્રકાર, શરીરના કયા ભાગ પર પ્રહાર કરવામાં આવ્યો છે, ઉપયોગમાં લેવાયેલા બળની માત્રા અને મૃત્યુ સમયે હાજર સંજોગો પરથી નક્કી કરવું જોઈએ."

૨૯. તેથી, અદાલતે કાળજી અને સાવધાની સાથે ઈરાદાના મુખ્ય પ્રશ્નનો નિર્ણય લેવા આગળ વધવું જોઈએ, કારણ કે તે જ નક્કી કરશે કે કેસ કલમ ૩૦૨ અથવા ૩૦૪ ભાગ I અથવા ૩૦૪ ભાગ II હેઠળ આવે છે કે નહીં. ઘણી નાની અથવા નજીવી બાબતો જેમ કે ફળ તોડવું, પશુનું ભટકી જવું, બાળકોનો ઝઘડો, અસભ્ય શબ્દ બોલવો અથવા વાંધાજનક નજર નાખવી વગેરે, બોલાચાલી અને જૂથ અથડામણોમાં પરિણમી શકે છે જેના કારણે મૃત્યુ થઈ શકે છે. આવા કિસ્સાઓમાં બદલો, લોભ, ઈર્ષ્યા અથવા શંકા જેવા સામાન્ય હેતુઓ સંપૂર્ણપણે ગેરહાજર હોઈ શકે છે. કોઈ ઈરાદો ન પાડા હોય. કોઈ પૂર્વયોજના ન પાડા હોય. હકીકતમાં, તેમાં કોઈ ગુનાહિતતા પાડા ન હોય તેવું બની શકે. બીજી બાજુ, ખૂનના એવા કેસ પાડા હોઈ શકે છે જ્યાં આરોપી મૃત્યુ નિપજાવવાનો કોઈ ઈરાદો નહોતો તેવો કેસ રજૂ કરવાનો પ્રયાસ કરીને ખૂનની સજા ટાળવાનો પ્રયાસ કરતો હોય. અદાલતોએ એ સુનિશ્ચિત કરવાનું છે કે કલમ ૩૦૨ હેઠળ સજાપાત્ર ખૂનના કેસો કલમ ૩૦૪ ભાગ I/II હેઠળ સજાપાત્ર ગુનાઓમાં રૂપાંતરિત ન થાય, અથવા ખૂન ન ગણાતા સાપરાધ મનુષ્યવધના કેસોને કલમ ૩૦૨ હેઠળ

સજાપાત્ર ખૂન તરીકે ન ગણવામાં આવે. મૃત્યુ નિપજાવવાનો ઈરાદો સામાન્ય રીતે અન્ય સંજોગોની સાથે નીચેનામાંથી થોડા અથવા કેટલાક સંજોગોના સંયોજન પરથી જાણી શકાય છે: (i) વપરાયેલા હથિયારનો પ્રકાર; (ii) શું હથિયાર આરોપી સાથે લાવ્યો હતો કે સ્થળ પરથી ઉપાડવામાં આવ્યું હતું; (iii) શું ઘા શરીરના કોઈ મહત્વના ભાગ પર મારવામાં આવ્યો છે; (iv) ઈજા પહોંચાડવામાં ઉપયોગમાં લેવાયેલ બળની માત્રા; (v) શું આ કૃત્ય અચાનક થયેલા ઝઘડા અથવા અચાનક થયેલી લડાઈ અથવા ધિંગાણા દરમિયાન થયું હતું; (vi) શું આ ઘટના આકસ્મિક રીતે બની છે કે પછી કોઈ પૂર્વયોજના હતી; (vii) શું કોઈ અગાઉની દુશ્મનાવટ હતી અથવા શું ગુજરનાર અજાણ્યો હતો; (viii) શું કોઈ ગંભીર અને અચાનક ઉશ્કેરણી હતી, અને જો એમ હોય, તો આવી ઉશ્કેરણીનું કારણ; (ix) શું તે આવેશમાં આવીને થયું હતું; (x) ઈજા પહોંચાડનાર વ્યક્તિએ કોઈ અયોગ્ય લાભ લીધો છે કે ફૂર અને અસામાન્ય રીતે વર્તન કર્યું છે; (xi) આરોપીએ એક જ ઘા માર્યો હતો કે અનેક ઘા માર્યા હતા. સંજોગોની ઉપરોક્ત યાદી, અલબત્ત, સંપૂર્ણ નથી અને વ્યક્તિગત કેસોના સંદર્ભમાં અન્ય કેટલાક વિશેષ સંજોગો હોઈ શકે છે જે ઈરાદાના પ્રશ્ન પર પ્રકાશ પાડી શકે છે. તે જે પણ હોય.

૩૦. આ કેસમાં, ઉપર નોંધ્યા મુજબ, અપીલકર્તા બરછી (Barisa) જેવું ખતરનાક હથિયાર લઈને આવ્યો હતો. અગાઉની દુશ્મનાવટ હતી. અડધા કલાક પહેલા જ એક ઘટના બની હતી જ્યારે ગુજરનારના પિતા અને ભાઈ પર

અપીલકર્તા અને તેના પિતાએ હુમલો કર્યો હતો. ગુજરનાર નિઃશસ્ત્ર હતો. કોઈ ઉશ્કેરણી, અચાનક ઝઘડો કે લડાઈ નહોતી. અપીલકર્તાના પક્ષે એવી કોઈ આશંકા માટેનું કારણ દર્શાવતું કોઈ ચિહ્ન નહોતું કે ગુજરનાર તેના પર હુમલો કરી શકે છે. ઘા ખૂબ બળપૂર્વક મારવામાં આવ્યો હતો, જેનાથી શરીરના મહત્વના ભાગ પર ઈજા થઈ હતી, જે પ્રકૃતિના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવવા માટે પૂરતી હતી. પોસ્ટમોર્ટમ કરનાર PW-૧૧ દ્વારા આપવામાં આવેલ ઈજા અને મૃત્યુના કારણનું વર્ણન સ્પષ્ટ છે:

"જમણા કલેવિકલના મધ્ય છેડાની ઉપર જમણા સુપ્રા કલેવિક્યુલર ફોસા પર ૫ સેમી x ૩ સેમી x ૧૨ સેમી ઊંડી કાપાવાળી ઈજા.. સબ-કલેવિયન ધમની કપાઈ ગઈ છે. જમણા ફેફસાના ટોચના ભાગ પર ૪ સેમી x ૧ સેમી x ૨ સેમી ઊંડી કાપાવાળી ઈજા. જમણી સબ-કલેવિયન ધમની અને જમણા ફેફસાના ઉપરના લોબમાં ઈજા થવાથી વધુ પડતા રક્તસ્ત્રાવ અને આઘાત (shock) ને કારણે ગુજરનારનું મૃત્યુ થયું હોવાનું જણાય છે."

મૃત્યુ નિપજાવવાનો ઈરાદો અથવા કોઈપણ સંજોગોમાં શારીરિક ઈજા પહોંચાડવાનો ઈરાદો જે પ્રકૃતિના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવવા માટે પૂરતો હોય તે સાબિત થાય છે. આ કેસને કલમ ૩૦૦ ના અપવાદ (૪) હેઠળ લાવવા માટેના સંજોગો અસ્તિત્વમાં નથી."

લવઘનભાઈ દેવજીભાઈ વસાવા વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્ય, જે [૨૦૧૮] ૪ SCC ૩૨૯ માં નોંધાયેલ છે, તે કેસમાં પણ સર્વોચ્ચ અદાલતે કોઈ કેસ કલમ ૩૦૨ હેઠળ આવે છે કે કલમ ૩૦૪ IPC હેઠળ આવે છે તે પ્રશ્ન નક્કી કરતી વખતે ધ્યાનમાં લેવાના માપદંડો નિર્ધારિત કર્યા છે, જેનો સારાંશ નીચે મુજબ છે:

“[a] એવા સંજોગો કે જેમાં ઘટના બની;

[b] વપરાયેલા હથિયારનો પ્રકાર;

[c] હથિયાર સાથે લાવવામાં આવ્યું હતું કે સ્થળ પરથી ઉપાડવામાં આવ્યું હતું;

[d] શું હુમલાનું નિશાન શરીરનો કોઈ મહત્વનો ભાગ હતો;

[e] ઉપયોગમાં લેવાયેલ બળની માત્રા;

[f] શું ગુજરનારે અચાનક થયેલી લડાઈમાં ભાગ લીધો હતો;

[g] શું કોઈ અગાઉની દુશ્મનાવટ હતી;

[h] શું કોઈ અચાનક ઉશ્કેરણી હતી;

[i] શું હુમલો આવેશમાં આવીને કરવામાં આવ્યો હતો; અને

[j] ઈજા પહોંચાડનાર વ્યક્તિએ કોઈ અયોગ્ય લાભ લીધો હતો કે ફૂર અથવા અસામાન્ય રીતે વર્તન કર્યું હતું.”

સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષના મામલામાં, તે જમવાનું બનાવવામાં વિલંબના કારણે આરોપી પતિ અને તેની ગુજરનાર પત્ની વચ્ચે અચાનક થયેલી બોલાચાલીનો કેસ હતો જેના કારણે પતિએ લાકડાની વસ્તુ ઉપાડીને ગુજરનારના માથા પર

મારી હતી. આ ઘટના ક્ષણિક આવેશમાં બની હતી જ્યાં પતિએ તેની પત્ની પર એક જ ઘા માર્યો હતો અને એવું સૂચવતું કંઈ નહોતું કે પતિ અને પત્ની વચ્ચેના સંબંધો સૌહાર્દપૂર્ણ નહોતા, તેથી દોષસિદ્ધિ IPC ની કલમ ૩૦૨ થી બદલીને કલમ ૩૦૪ ભાગ II હેઠળ કરવામાં આવી.

હાલના કેસમાં, ઉપર ચર્ચા કર્યા મુજબ, જ્યારે લવઘનભાઈ દેવજીભાઈ વસાવા વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્ય [ઉપર મુજબ] ના કેસમાં નક્કી કરાયેલા તમામ માપદંડોને ધ્યાનમાં લેવામાં આવે છે, ત્યારે એ જોઈ શકાય છે કે આ ખૂન તરફ દોરી જાય તેવી ન તો કોઈ ઉશ્કેરણી હતી, ન કોઈ ઝઘડો કે ન કોઈ લડાઈ હતી. આ કૃત્ય પૂર્વયોજિત હતું. જ્યારે ગુજરનાર પોતાની મોટરસાઈકલ પર બેસીને અખબાર વાંચી રહ્યો હતો ત્યારે શરીરના મહત્વના ભાગ પર બળપૂર્વક હથિયારનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો. અપીલકર્તા-આરોપીની દુશ્મનાવટ હતી કારણ કે ગુજરનાર દ્વારા જામનગરના નાયબ પોલીસ અધિક્ષક (Dy. SP) ને પૈસા પડાવવાની અને ધમકીની ફરિયાદ કરવાથી તે ગુસ્સે ભરાયો હતો. ડૉક્ટર દ્વારા એવો અભિપ્રાય આપવામાં આવ્યો હોવાથી કે શારીરિક ઈજા બળપૂર્વક કરવામાં આવી હતી, જે પ્રકૃતિના સામાન્ય ક્રમમાં મૃત્યુ નિપજાવવા માટે પૂરતી હતી, અમે ઠરાવીએ છીએ કે આ કેસને IPC ની કલમ ૩૦૦ ના અપવાદ હેઠળ લાવવા માટેના સંજોગો માત્ર ગેરહાજર જ નથી, પરંતુ આ કૃત્યને ખૂન ગણાતા સાપરાધ મનુષ્યવધ તરીકે ઓળખવા માટે રેકૉર્ડ પર પૂરતી સામગ્રી પણ અસ્તિત્વમાં નથી. અમે એ પણ ઠરાવીએ છીએ કે માત્ર એક જ ઘા ની ઈજા

એ ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૨ હેઠળના ગુનાને કલમ ૩૦૪ ભાગ I હેઠળ આવરી લેવા માટેનું કોઈ હળવું કારણ નથી અને દરેક ફોજદારી કેસમાં, ઉપર ચર્ચા કર્યા મુજબ નિર્ધારિત માપદંડોને ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા તે મુજબ નિર્ણય લેવા માટે ધ્યાનમાં લેવા જરૂરી છે. તદનુસાર, સદર દલીલ અમારા દ્વારા સ્વીકારવામાં આવતી નથી અને વાસ્તવમાં, અમે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલી સજા અને દોષસિદ્ધિ બંનેને બહાલ રાખીએ છીએ.

પરિણામે, આ અપીલ નામંજૂર થાય છે. ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૨ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુનો માટે અપીલકર્તાને આજીવન કેદની સજા ફટકારતો, સેશન્સ કેસ નં. ૪/૨૦૧૧ માં વિદ્વાન સેશન્સ જજ, જામનગર દ્વારા પસાર કરાયેલો તારીખ ૧૮મી ઓક્ટોબર ૨૦૧૩ નો દોષસિદ્ધિ અને સજાનો હુકમ આથી બહાલ રાખવામાં આવે છે.

અમારા ધ્યાનમાં આવ્યું છે કે વિદ્વાન સેશન્સ જજે પીડિતના પરિવારને કોઈ વળતર ચૂકવવાનો આદેશ આપ્યો નથી, જે સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા તેના વિવિધ નિર્ણયોમાં અપેક્ષિત છે અને સતત પુનરાવર્તિત કરવામાં આવે છે, ખાસ કરીને અંકુશ શિવાજી ગાયકવાડ વિરુદ્ધ મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય, જે [૨૦૧૩] ૬ SCC ૭૭૦ માં નોંધાયેલ છે, તેના નિર્ણયનો સંદર્ભ આપતા, જેમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું અને અવલોકન કર્યું છે:

“જી. ૧૯૭૩ નો સી.આર.પી.સી. (CrPC) કે જેમાં ૧૯૭૦ ના ઉક્ત બિલમાં સૂચિત ફેરફારો સામેલ કરવામાં આવ્યા હતા તે તેના ઉદ્દેશ્યો અને કારણોમાં જણાવે છે કે કલમ ૩૫૭ નો હેતુ “સમુદાયના યોગ્ય વર્ગોને રાહત પૂરી પાડવાનો” હતો અને સુધારેલ સી.આર.પી.સી. (CrPC) અદાલતને અગાઉ આ સંહિતા હેઠળ જે પરવાનગી હતી તેના કરતા “મોટા પ્રમાણમાં” આરોપી દ્વારા ગુનાના પીડિતોને વળતર ચૂકવવાનો આદેશ આપવાની સત્તા આપે છે. કલમ ૩૫૭ ની રજૂઆત દ્વારા લાવવામાં આવેલા ફેરફારો નીચે મુજબ હતા:

- (i) “નોંધપાત્ર (substantial)” શબ્દને બાકાત રાખવામાં આવ્યો હતો.
- (ii) એક નવી પેટા-કલમ (૩) ઉમેરવામાં આવી હતી જે એવા કેસોમાં પણ વળતરની ચૂકવણીની જોગવાઈ કરે છે જ્યાં લાદવામાં આવેલી સજામાં દંડનો સમાવેશ થતો નથી.
- (iii) પેટા-કલમ (૪) રજૂ કરવામાં આવી હતી જેમાં જણાવાયું છે કે વળતર આપતો આદેશ અપીલ કોર્ટ દ્વારા અથવા વડી અદાલત અથવા સેશન્સ કોર્ટ દ્વારા તેની રિવિઝનની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરતી વખતે કરી શકાય છે.

જી. ૨૦૦૮ માં લાવવામાં આવેલા સી.આર.પી.સી. ના સુધારાઓએ ફોજદારી ન્યાયિક કાર્યવાહીમાં પીડિતોના અધિકારો પર, ખાસ કરીને જાતીય ગુનાઓ સંબંધિત ન્યાયિક કાર્યવાહીમાં ઘણો ભાર મૂક્યો. જોકે ૨૦૦૮ ના સુધારાઓએ કલમ ૩૫૭ ને યથાવત રાખી હતી, પરંતુ તેમાં કલમ ૩૫૭-એ (૩૫૭A) રજૂ કરવામાં આવી હતી જે હેઠળ અદાલતને એવા કિસ્સાઓમાં પીડિતને વળતર

ચૂકવવા રાજ્યને નિર્દેશ આપવાની સત્તા આપવામાં આવી છે જ્યાં “કલમ ૩૫૭ હેઠળ આપવામાં આવેલ વળતર આવા પુનર્વસન માટે પૂરતું ન હોય, અથવા જ્યાં કેસનો અંત નિર્દોષ છુટકારા અથવા ડિસ્ચાર્જમાં થાય અને પીડિતનું પુનર્વસન કરવું જરૂરી હોય.” આ જોગવાઈ હેઠળ, ભલે આરોપી પર કેસ ચલાવવામાં ન આવે પરંતુ પીડિતનું પુનર્વસન કરવાની જરૂર હોય, તો પીડિત તેને વળતર આપવા માટે રાજ્ય અથવા જિલ્લા કાનૂની સેવા સત્તામંડળને વિનંતી કરી શકે છે. આ જોગવાઈ ભારતની લો કમિશન દ્વારા અનુક્રમે ૧૯૯૪ અને ૧૯૯૬ માં તેના ૧૫૨માં અને ૧૫૪માં રિપોર્ટમાં કરવામાં આવેલી ભલામણોને કારણે રજૂ કરવામાં આવી હતી.

૪૩. XX XX XX XX

૪૪. તો પછી પ્રશ્ન એ થાય છે કે શું અદાલતોમાં કલમ ૩૫૭ અને ૩૫૭-એ હેઠળ નિહિત સત્તાઓની પ્રચુરતા હોવા છતાં, અદાલતો આ જોગવાઈઓની અવગણના કરી શકે છે અથવા એવી સત્તાના ઉપયોગની ઉપેક્ષા કરી શકે છે જે મુખ્યત્વે ગુનાના પીડિતોના લાભ માટે વાપરવા માટે બનાવાઈ છે, એવા ગુનાઓ જે વારંવાર આચરવામાં આવે છે છતાં અદાલતો દ્વારા ઓછી વાર સજા કરવામાં આવે છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, શું અદાલતોની એ ફરજ છે કે તેઓ પીડિતને વળતર આપવાના પ્રશ્ન પર ધ્યાન આપે અને તેમને રાહત આપતી વખતે અથવા નકારતી વખતે કારણો નોંધે?

જપ. સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૫૭ ની ભાષા પ્રથમ નજરે એવું ન પણ સૂચવે કે અદાલત પર વળતરના પ્રશ્ન પર તેનું ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવાની કોઈ જવાબદારી લાદવામાં આવી છે. કલમ ૩૫૭ ની પેટા-કલમ (૧) જણાવે છે કે અદાલત નીચેના કિસ્સાઓમાં વસૂલ કરવામાં આવેલ દંડની પૂરેપૂરી અથવા તેના કોઈપણ ભાગની રકમ વળતર તરીકે લાગુ કરવાનો આદેશ “આપી શકશે” (may):

(i) જે કોઈ વ્યક્તિને ગુના દ્વારા નુકસાન કે ઈજા પહોંચી હોય તેને, જ્યારે અદાલતના અભિપ્રાય મુજબ, સિવિલ કોર્ટમાં આવી વ્યક્તિ દ્વારા આવું વળતર વસૂલ કરી શકાય તેમ હોય.

(ii) ફેટલ એક્સિડન્ટ્સ એક્ટ (Fatal Accidents Act) હેઠળ નુકસાની વસૂલવા હકદાર એવી વ્યક્તિને, જ્યારે મૃત્યુ નિપજાવવા અથવા તેના દુષ્પ્રેરણ માટે દોષસિદ્ધિ થઈ હોય.

(iii) એવી મિલકતના શુદ્ધ બુદ્ધિથી (bona fide) ખરીદનારને, જે મિલકત ચોરી, ગુનાહિત ઉચાપત, વિશ્વાસના ગુનાહિત ભંગ, છેતરપિંડીનો વિષય બની હોય, અથવા ચોરાયેલી મિલકત મેળવવા, જાળવી રાખવા અથવા તેનો નિકાલ કરવા સંબંધિત હોય, અને જેને તેના મૂળ માલિકને પરત કરવાનો આદેશ આપવામાં આવ્યો હોય.

XX XX XX XX XX

પ૦. ઉપરોક્ત કેસોમાંથી ઉદ્ભવતા માપદંડોને કલમ ૩૫૭ પર લાગુ કરતા,

અમને એવું લાગે છે કે આ જોગવાઈ અદાલતો પર દરેક ફોજદારી કેસમાં વળતર આપવાના પ્રશ્ન પર પોતાનું ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવાની ફરજ સાથે સત્તા પાછા આપે છે. અમે આપું એટલા માટે કહીએ છીએ કારણ કે જે પૃષ્ઠભૂમિ અને સંદર્ભમાં તેને રજૂ કરવામાં આવી હતી, તેમાં વળતર આપવાની સત્તાનો ઉદ્દેશ્ય પીડિતને એ આશ્વાસન આપવાનો હતો કે તેને ફોજદારી ન્યાય પ્રણાલીમાં ભૂલાવી દેવામાં આવ્યા નથી. જો ધારાસભાએ પીડિત વળતરને લગતી ચોક્કસ જોગવાઈઓ ઘડવા સુધીની કાર્યવાહી કરી હોવા છતાં, અદાલતો આ જોગવાઈઓને સંપૂર્ણપણે અવગણવાનું પસંદ કરે અને વળતરના પ્રશ્ન પર ધ્યાન પાછા ન આપે તો પીડિત ફોજદારી ન્યાય પ્રણાલીમાં વિસરાઈ ગયેલો જ રહેશે. તે પરથી એ ફલિત થાય છે કે જ્યાં સુધી કલમ ૩૫૭ ને અદાલતો પર વળતરના પ્રશ્ન પર ધ્યાન આપવાની જવાબદારી લાદવા તરીકે ન વાંચવામાં આવે, ત્યાં સુધી તે જોગવાઈની રજૂઆત પાછળનો મૂળ ઉદ્દેશ્ય જ નિષ્ફળ જશે.

XX XX XX XX

૫૭. સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૫૭ અદાલત પર દરેક ફોજદારી કેસમાં વળતરના પ્રશ્ન પર ધ્યાન આપવાની ફરજ લાદે છે. સ્વાભાવિક રીતે એ ફલિત થાય છે કે અદાલતે એ બાબત જાહેર કરવી જોઈએ કે તેણે દરેક ફોજદારી કેસમાં આ પ્રશ્ન પર પોતાનું ધ્યાન આપ્યું છે. માયા દેવી (મૃત) વારસદારો મારફતે વગેરે વિરુદ્ધ રાજ કુમારી બત્રા (મૃત) વારસદારો મારફતે વગેરે (૨૦૧૦) ૯ SCC ૪૮૬ ના કેસમાં, આ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે અદાલતનું ધ્યાન અપાયેલ છે તે

બાબતનો ખુલાસો હુકમ અથવા નિષ્કર્ષના સમર્થનમાં કારણો નોંધીને શ્રેષ્ઠ રીતે દર્શાવી શકાય છે.

XX XX XX XX

૬૨. સારાંશમાં: જોકે કોઈ ચોક્કસ કેસમાં વળતર આપવું કે નકારવું એ અદાલતના વિવેકાધિકારની બાબત હોઈ શકે છે, પરંતુ દરેક ફોજદારી કેસમાં આ પ્રશ્ન પર ધ્યાન આપવાની અદાલતની ફરજિયાત ફરજ અસ્તિત્વમાં છે. આ પ્રશ્ન પર ધ્યાન આપ્યું છે તે બાબત વળતર આપવા/નકારવા માટેના કારણો નોંધવા દ્વારા શ્રેષ્ઠ રીતે જાહેર કરી શકાય છે. એ સ્વયંસિદ્ધ છે કે અદાલતી ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવાની કોઈપણ પ્રક્રિયા માટે, અદાલત પાસે યોગ્ય અને વ્યાજબી નિષ્કર્ષ પર પહોંચવા માટે મૂલ્યાંકન કરવા માટે જરૂરી સામગ્રી હોવી જોઈએ. એ બાબત પણ નિર્વિવાદ છે કે અદાલત આરોપીની દોષસિદ્ધિ નોંધે તે પછી જ વળતર આપવાના પ્રશ્ન પર વિચાર કરવાનો પ્રસંગ તાર્કિક રીતે ઊભો થાય છે. આરોપીની ચૂકવણી કરવાની ક્ષમતા કે જે કલમ ૩૫૭ સી.આર.પી.સી. હેઠળના કોઈપણ આદેશનું મહત્વનું પાસું છે, તેમાં ચોક્કસ તપાસ, ભલે તે ટૂંકી હોય, સામેલ હશે, સિવાય કે અલબત્ત ન્યાયિક કાર્યવાહી દરમિયાન ઉદ્ભવતી હકીકતો એટલી સ્પષ્ટ હોય કે અદાલત તેને બિનજરૂરી ગણે. આવી તપાસ સજાના આદેશ પહેલા થઈ શકે છે જેથી અદાલત સજાના અને પીડિત અથવા તેના/તેણીના પરિવારને વળતર આપવાના પોતાના શાણપણ મુજબના નિર્ણય બંને પ્રશ્નો પર પોતાનો મત સ્પષ્ટ કરી શકે.”

તદનુસાર, અમે ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૩૫૭ [એ] હેઠળ પ્રસ્થાપિત કર્યા મુજબ, અપીલકર્તા દ્વારા પીડિતના પરિવારને રૂ. ૨૦,૦૦૦/= [રૂપિયા વીસ હજાર] નું વળતર ચૂકવવાનો નિર્દેશ આપવાનું યોગ્ય માનીએ છીએ. આ અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલ વળતર ઉપરાંત પીડિતના પરિવારને યોગ્ય વળતર પૂરું પાડવા માટે વિદ્વાન પ્રિન્સિપલ ડિસ્ટ્રિક્ટ જજ, જામનગરને પણ આ મુદ્દો સંદર્ભિત કરવામાં આવે છે.

[શ્રીમતી સોનિયા ગોકાની, ન્યાયમૂર્તિ]

[બી. એન. કરિયા, ન્યાયમૂર્તિ]

This judgment has been translated using AI Tool - SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.